

Monitoring and Evaluation Research of Vocational Learner's Characteristics Based on the Framework of Desired Outcomes of Education According to The National Education Standards

การวิจัยติดตามและประเมินคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษา
ตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

Ketkanok Urwongse

เก็จกนก เอื้อวงศ์

School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*Corresponding Author, e-mail: kurwongse@gmail.com

Abstract

The research objectives were to monitor and evaluate vocational learner's characteristics based on the framework of DOE according to the National Education Standards, and to study the state and guidelines of educational management. The research operation was divided into two phases. Phase 1 was quantitative research to evaluate the learner's characteristics and study the state of educational management. The sample consisted of 265 stakeholders of vocational education, including teachers, administrators, parents, and entrepreneurs. The selection was conducted using a multistage random sampling method to the selection was conducted using a multi-stage random sampling method to ensure representation from all regions and affiliations. Phase 2 was qualitative research to evaluate learner's characteristics, and study the state and guidelines of management. This was accomplished through focus group involving 34 participants, including administrators, teachers, parents and entrepreneurs. The findings were 1) the vocational learner's characteristic, comprised three aspects: the learner persons, the innovative co-creators, the active citizens were at the high to highest level overall, 2) the overall state of management was at the high to highest levels, including, curriculum development that aligned with National Educational Standards, learning management that blended learning in the

classroom and learning from enterprises, teachers development that diversified training programs, establishing both internal and international networks, and collaborating with industry partners to enhance the strength of institutions; and 3) the management guidelines showed that the institutions should improve curriculum and instruction to be consistent with the digital age, emphasis on development of vocational skills, increase cooperation with the enterprises and improve practicum process; and adjust the vocational standard examination model.

Keywords: Monitoring and Evaluation Research, Vocational Learner's Characteristics, Desired Outcomes, National Education Standard

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามและประเมินคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และเพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยดำเนินการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินคุณลักษณะผู้เรียนและศึกษาสภาพการจัดการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และผู้ประกอบการ 265 คน ได้มาโดยสุ่มแบบหลายขั้นตอนให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคและสังกัด ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อประเมินคุณลักษณะผู้เรียน ศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการศึกษา โดยการสนทนากลุ่มครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และผู้ประกอบการ รวม 34 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนอาชีวศึกษามีคุณลักษณะด้านผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็งในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และ 2) สภาพการบริหารจัดการในภาพรวมอยู่ระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาของชาติ การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานทั้งในห้องเรียนและสถานประกอบการ การพัฒนาครูโดยใช้หลักสูตรหลากหลาย การมีภาคีเครือข่ายทั้งภายในและต่างประเทศ การมีสถานประกอบการที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษา และ 3) แนวทางการจัดการศึกษา พบว่า สถานศึกษาควรปรับหลักสูตรและการสอนให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล เน้นการพัฒนาทักษะปฏิบัติ เพิ่มความร่วมมือกับสถานประกอบการ ปรับปรุงกระบวนการฝึกปฏิบัติงาน และปรับปรุงแบบการสอบมาตรฐานวิชาชีพ

คำสำคัญ : การวิจัยติดตามและประเมิน คุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษา ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ มาตรฐานการศึกษาของชาติ

บทนำ (Introduction)

มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2561 เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับสร้างคนไทย 4.0 ภายใต้จุดหมายร่วมคือการธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สถานศึกษาทุกแห่งยึดเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาผู้เรียนไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcome of Education: DOE) ตามคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ผู้เรียนรู้ เพื่อสร้างงานและคุณภาพชีวิตที่ดี 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อสังคมที่

มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และ 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง เพื่อสันติสุขและเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาใช้เป็นเป้าหมายในการสนับสนุนการจัดการศึกษา เป็นแนวทางในการส่งเสริม กำกับติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษารวมทั้งการประกันคุณภาพการศึกษา โดยกำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการขับเคลื่อนชี้แจงแนวทางแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถแปลงกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างสอดคล้อง เชื่อมโยงและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน พร้อมทั้งกำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง (Office of the Education Council, 2018) มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติจึงเป็นมาตรฐานแม่บทให้ทุกหน่วยงานและทุกระดับการศึกษานำไปเป็นกรอบในการจัดทำมาตรฐานและหลักสูตรของแต่ละระดับและประเภทการศึกษา โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษายังได้จัดให้มีกระบวนการขับเคลื่อนมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ทั้งการจัดทำสื่อ เอกสารเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ การจัดประชุม เพื่อเป็นการชี้แจงแนวทางการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การนำมาตรฐานการศึกษาของชาติไปเป็นกรอบในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา การกำหนดหลักสูตร การประเมินผู้เรียน การส่งเสริมคุณภาพการศึกษา รวมถึงการประกันคุณภาพการศึกษาของการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา

การจัดการศึกษาอาชีวศึกษาก็จำเป็นต้องดำเนินการตามกรอบมาตรฐานการศึกษาของชาติเช่นกัน จากการติดตามความก้าวหน้าในการนำมาตรฐานการศึกษาชาติสู่การปฏิบัติ พบว่า สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้มีการดำเนินการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติไปปฏิบัติในประเด็นต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ความสอดคล้องของมาตรฐานการศึกษาของชาติกับมาตรฐานการอาชีวศึกษา การนำมาตรฐานของชาติไปใช้เป็นกรอบมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานหลักสูตรการอาชีวศึกษา และผลักดันลงสู่สถานศึกษาอย่างจริงจัง แต่ก็ยังมีข้อมูลที่สะท้อนถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่อาจยังไม่สามารถบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างครบถ้วน (Office of the Education Council, 2022) ดังนั้นการติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ในช่วงระยะเวลาที่มีการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติและดำเนินการอย่างต่อเนื่องจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้ทราบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับผลการดำเนินงานที่สะท้อนด้านคุณลักษณะของผู้เรียน ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและความต้องการที่แท้จริงของทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่หน่วยงานระดับนโยบายไปจนถึงหน่วยงานผู้ปฏิบัติ หรือแม้แต่ชุมชนและสังคมที่จะต้องนำมาพิจารณาในการปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อันจะส่งผลให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายตามมาตรฐานการศึกษาของชาติที่กำหนดไว้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงมีความประสงค์ให้มีการวิจัยติดตามและประเมินผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนอาชีวศึกษา โดยมุ่งประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ด้านผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง รวมทั้งการศึกษาให้เห็นถึงสภาพและแนวทางการบริหารจัดการของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การเสนอแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอาชีวศึกษาให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 อันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนด้านการศึกษาอาชีวศึกษาให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีทักษะและคุณลักษณะที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของโลกอนาคต และสามารถแข่งขันกับทั่วโลกได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

เพื่อติดตามและประเมินคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 และศึกษาสภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561

ขอบเขตของการวิจัย (Scope of study)

1. การวิจัยติดตามและประเมินผลครั้งนี้ มุ่งศึกษาตัวแปร/ประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น ประกอบด้วย
 - 1.1 คุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาซึ่งกำหนดคุณลักษณะ 3 ด้าน คือ 1) ผู้เรียนรู้ 2) ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และ 3) พลเมืองที่เข้มแข็ง
 - 1.2 สภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษา
 - 1.3 แนวทางการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญ 9 ประเด็น คือ 1) นโยบายและกลยุทธ์การจัดการศึกษา 2) หลักสูตร 3) การจัดการเรียนการสอน 4) สื่อและเครือข่ายการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 6) การพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา 7) การส่งเสริมสนับสนุนของต้นสังกัด 8) ภาควิชาที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา และ 9) การบริหารจัดการและการบูรณาการการจัดการศึกษา
2. พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ หน่วยงานที่รับผิดชอบ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา ทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและสถานศึกษา ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศทั้ง 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยมีประชากรในการศึกษา ได้แก่ ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง และผู้ประกอบการของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในทุกสังกัด

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

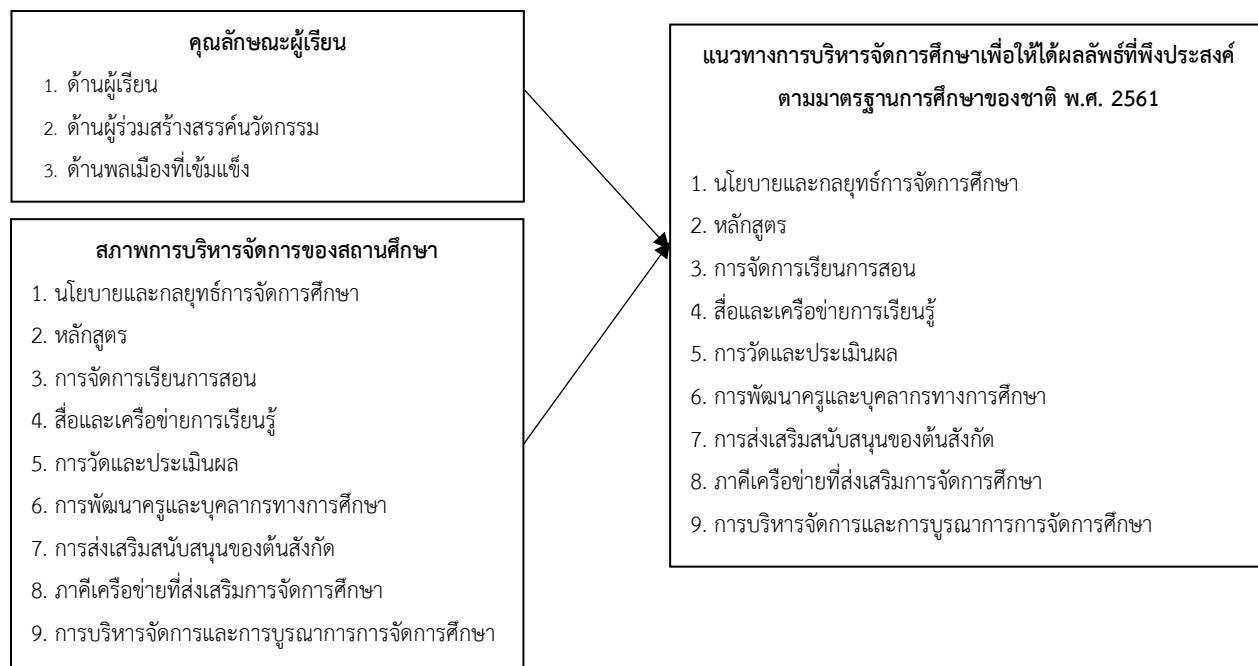

Figure 1 Framework of Monitoring and Evaluation Research of Vocational Learner's Characteristics
Based on the Framework of Desired Outcomes of Education

กรอบแนวคิดการวิจัยติดตามและประเมินคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาตามกรอบผลลัพธ์
ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาอาชีวศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของคนไทย 4.0 ที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยจะต้องธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก เป็นคนดี มีคุณธรรม ยึดค่านิยมร่วมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาคนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน ได้แก่ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และพลเมืองที่เข้มแข็ง

1.1 ผู้เรียนรู้ หมายถึง การเป็นผู้สามารถชี้นำการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต รู้ทันการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวในโลกยุคดิจิทัลได้ มีทักษะชีวิต พินิจอุปสรรคได้ มีความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสุขภาพ การศึกษา การทำงาน/อาชีพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน

1.2 ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม หมายถึง การเป็นผู้สามารถแก้ปัญหา สื่อสารเชิงบวก ทักษะข้ามวัฒนธรรม ทักษะการสะท้อนคิด การวิพากษ์เพื่อสร้างนวัตกรรม และสามารถเป็นผู้ประกอบการได้

1.3 พลเมืองที่เข้มแข็ง หมายถึง การเป็นผู้มีความเชื่อมั่นในความเท่าเทียมเป็นธรรมทางสังคม มีจิตอาสา มีความกล้าหาญทางจริยธรรม เป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นในการร่วมสร้างสังคมไทย และโลกที่ยั่งยืน มีความซื่อสัตย์ในการทำงานเพื่อส่วนรวม

2. สภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา หมายถึง สิ่งที่สถานศึกษาอาชีวศึกษาดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพการบริหารจัดการ 9 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านนโยบายและกลยุทธ์การจัดการศึกษา 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านสื่อและเครือข่ายการเรียนรู้ 5) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 6) ด้านการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา 7) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนของต้นสังกัด 8) ด้านภาคีเครือข่ายที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา และ 9) ด้านการบริหารจัดการและการบูรณาการการจัดการศึกษา

3. แนวทางการบริหารจัดการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดที่เป็นทิศทางและแนวทางในการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 โดยแนวทางดังกล่าวได้มาจากการบวนการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมวิธี (Mixed methods research) มีรายละเอียดในการดำเนินการ ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อติดตามและประเมินคุณลักษณะผู้เรียน และศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอาชีวศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาทั้งในระดับประกาศนียบัตร (ปวช.) และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศทั้ง 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยประชากรประกอบด้วย ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และผู้ประกอบการ

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาอาชีวศึกษา 210 คน จำแนกเป็นระดับ ปวช. 120 คน และระดับ ปวส. 90 คน ผู้วิจัยได้ป้องกันความเสี่ยงในการได้รับแบบสอบถามน้อยกว่าจำนวนที่ต้องการหรือแบบสอบถามที่มีคำตอบไม่สมบูรณ์ โดยเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็น 265 คน จำแนกเป็นระดับ ปวช. 150 คน ประกอบด้วย ครู ผู้บริหาร และผู้ประกอบการ กลุ่มละ 35 คน ผู้ปกครอง 45 คน ส่วนระดับ ปวส. 115 คน ประกอบด้วย ครู และผู้ประกอบการ กลุ่มละ 40 คน และผู้บริหาร 35 คน จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน ให้ครอบคลุมทุกภูมิภาคและทุกสังกัด

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้เรียนระดับ ปวช. และสภาพการบริหารจัดการ จำนวน 4 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับครู สำหรับผู้บริหาร สำหรับผู้ปกครอง และสำหรับผู้ประกอบการ และแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้เรียนระดับ ปวส. และสภาพการบริหารจัดการ จำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับครู สำหรับผู้บริหาร และสำหรับผู้ประกอบการ

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษา ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษา เพื่อกำหนดองค์ประกอบและตัวแปรที่ต้องการศึกษาจำแนกตามกลุ่มของผู้ตอบแบบสอบถามและเขียนข้อคำถามตามกรอบแนวคิดและนิยามตัวแปร

2) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ฉบับละ 3 คน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (IOC) แบบสอบถามทั้ง 7 ฉบับ มีค่าความตรงอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

3) ทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูลฉบับละ 35 คน และวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงโดยใช้วิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, as cited in Ritcharoon, 2008, p. 248) ได้ค่าความเที่ยงของทั้ง 7 ฉบับ จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้เรียนมีค่าอยู่ระหว่าง 0.92-0.96 และ 2) ค่าความเที่ยงของแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการอยู่ระหว่าง 0.95-0.98

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

เก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงวันที่ 15 มกราคม-15 มีนาคม 2565 โดยใช้วิธีการ 2 วิธี คือ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามปกติ และเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Google Form) โดยดำเนินการ ดังนี้ 1) ประสานงานกับผู้ช่วยนักวิจัย 2) ส่งเครื่องมือ/ลิงก์ตอบข้อมูลผ่านสื่อให้ผู้ช่วยนักวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามจำนวนและเวลาที่กำหนด 3) ผู้ช่วยนักวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล และส่งกลับให้นักวิจัย โดยได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ 225 ฉบับ คิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนร้อยละ 84.90

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อติดตามและประเมินคุณลักษณะผู้เรียน ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและแนวทางการบริหารจัดการศึกษาอาชีวศึกษา

การศึกษาในระยะที่ 2 เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้เรียน และสภาพการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อประกอบการนำเสนอผลการวิจัยให้มีมิติเชิงปริมาณและมิติในเชิงคุณภาพ นอกจากนั้นยังเป็นการศึกษาเพื่อผู้ให้เกี่ยวข้องสะท้อนแนวทางการบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการต่อไป

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้บริหาร 8 คน ครู 9 คน ผู้ปกครอง 4 คน ผู้ประกอบการ 5 คน และกรรมการสถานศึกษา 8 คน รวมทั้งสิ้น 34 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดได้มาโดยวิธีการ Snowball selection technique ที่เริ่มต้นจากการเสนอชื่อของนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยที่อยู่ในแต่ละภูมิภาค

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่ม 3 ฉบับเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้เรียนสภาพและแนวทางการบริหารการจัดการศึกษา ได้แก่ แนวคำถามสำหรับผู้บริหารและครู สำหรับผู้ปกครอง และสำหรับผู้ประกอบการ

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดำเนินการโดยวิเคราะห์กรอบนิยามตัวแปรที่ต้องการศึกษา จัดทำคำถามการสนทนากลุ่มตามกรอบนิยามแปร นำแนวคำถามเสนอให้ที่ปรึกษาประเมินเชิงวิพากษ์ความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขแนวคำถามเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการจัดสนทนากลุ่มออนไลน์ผ่านโปรแกรม Microsoft Teams กับผู้ให้ข้อมูลโดยใช้เวลากลุ่มละประมาณ 2 ชั่วโมง 30 นาที ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2565

5. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยวิธีการตีความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย (Research results)

ตอนที่ 1 ผลการประเมินคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

ผลการประเมินคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาทั้งในระดับ ปวช. และระดับ ปวส. พบว่า

1) ผู้เรียนมีคุณลักษณะของผู้เรียนรู้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งด้านความใฝ่รู้ ความคิดริเริ่ม ทักษะคิดต่อการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนรู้ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะชีวิต ความอดทนและการเอาชนะปัญหาและอุปสรรค การปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ความรู้ตามหลักสูตร และความสามารถในการดูแลสุขภาวะของตน แต่ยังมีบางเรื่องที่ต้องการการพัฒนาเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การอธิบายขั้นตอนการทำงาน และปัญหาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในกลุ่มผู้เรียนที่ห่างไกลและขาดแคลนอุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัล

2) ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งเรื่องการสื่อสาร การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การให้ข้อคิดเห็นและการริเริ่มตั้งธุรกิจ แต่ยังคงต้องมีการพัฒนาความสามารถในการอธิบายกระบวนการทำงานของตน บางส่วนอาจมีปัญหาในการสื่อสารที่เป็นทางการ ไม่กล้าแสดงออกด้านการพูด แต่ก็สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ในส่วนของการคิดในเชิงสร้างสรรค์ยังไม่โดดเด่นนัก แต่มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ประกอบการได้

3) ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านพลเมืองที่เข้มแข็งในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งเรื่องความเชื่อในความเท่าเทียมและความเป็นธรรมในสังคม เป็นผู้ที่อยู่ในกรอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นผู้เสียสละ มีจิตอาสา และร่วมมือทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม กระตือรือร้นในการร่วมสร้างและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีความซื่อสัตย์ ก่อหาญในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนอยู่ในครรลองที่เหมาะสม

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาศาภาพการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

1) ศาภาพการบริหารจัดการด้านนโยบายและกลยุทธ์การจัดการศึกษา มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยหน่วยงานต้นสังกัดมีการสื่อสารนโยบายและกลยุทธ์ในการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติและติดตามผลการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและชัดเจน มีการถ่ายทอดนโยบายมาให้สถานศึกษา และมีระบบในการประเมินและกำกับติดตามให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด

2) สภาพการบริหารจัดการด้านหลักสูตร มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดโดยมีสำนักมาตรฐาน การอาชีวศึกษาและวิชาชีพเป็นหน่วยงานที่ทั้งจัดทำและพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตรโดยวิเคราะห์ให้ครอบคลุมมาตรฐาน การศึกษาของชาติ กรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ และเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิ โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะและพัฒนาหลักสูตร รายวิชาเฉพาะของตนเอง ทำให้มีหลักสูตรที่กว้างขวางและตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และมีการเชิญสถาน ประกอบการมาสะท้อนผลคุณภาพการจัดการศึกษา

3) สภาพการบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนการสอน มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดย สอศ. มีระเบียบการจัดการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลที่ชัดเจน และสถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะ ผสมผสานทั้งการเรียนรู้ในห้องเรียน การเรียนรู้จากสถานประกอบการ และการเรียนรู้ผ่านสื่อต่าง ๆ ส่งเสริมการพัฒนา ผู้เรียนในด้านความรับผิดชอบ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่ หลากหลาย มีการเพิ่มผลลัพธ์การเรียนรู้ เช่น ทักษะทางเทคนิค ทักษะด้านดิจิทัล และ soft skills ได้แก่ การสื่อสาร ความเป็นผู้นำ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการมีคุณธรรมจริยธรรม

4) สภาพการบริหารจัดการด้านสื่อและเครือข่ายการเรียนรู้ มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยสื่อ ที่ดีที่สุดของอาชีวศึกษา คือ สื่อที่เกิดจากการปฏิบัติจริง ซึ่งผู้เรียนสามารถฝึกฝนการปฏิบัติงานจากสื่อเหล่านี้ในลักษณะ ของ innovation-based สื่อต่าง ๆ มีความหลากหลายและใช้เชื่อมโยงกับความต้องการของตลาดแรงงาน แต่ยังพบว่า สถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาเอกชนขาดแคลนเครื่องมือในการฝึกปฏิบัติ

5) สภาพการบริหารจัดการด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยมีการวัดและประเมินผลตามเกณฑ์ที่ สอศ. กำหนด และมีมาตรฐานวิชาชีพกำกับไว้ชัดเจน มีการจัดให้มีระบบทดสอบ เพื่อสะสมหน่วยกิต และเทียบโอนเพื่อยกระดับฝีมือแรงงานตามกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ โดยเชื่อมโยงกับการทดสอบ มาตรฐานวิชาชีพของหน่วยงานต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สถานประกอบการและผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ วัดและประเมินผล

6) สภาพการบริหารจัดการด้านการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากร มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากถึงมาก ที่สุด โดย สอศ. มีสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานหลักที่ดำเนินการพัฒนาครูและบุคลากร ทั้งรัฐและเอกชน มีหลักสูตรหลากหลาย เน้นให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และสถานศึกษามีการพัฒนาครู ตามนโยบายของ สอศ. อย่างไรก็ตาม การพัฒนาบุคลากรที่หน่วยงานจัดมีข้อจำกัดในบางเรื่อง ได้แก่ ไม่ได้รับการ สนับสนุนด้านงบประมาณเพียงพอ โครงการพัฒนาแบบออนไลน์มีการจำกัดจำนวนจนไม่สามารถเข้ารับการพัฒนาได้ และ การที่ สอศ. มีนโยบายจำนวนมาก ครูต้องทำตามนโยบายเร่งด่วนทำให้มีเวลาในการพัฒนาตนเองไม่ได้มากเท่าที่ควร

7) สภาพการบริหารจัดการด้านการส่งเสริมสนับสนุนของต้นสังกัด มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยต้นสังกัดมีนโยบายในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาความก้าวหน้าทาง วิชาชีพ การจัดสรรทรัพยากรสนับสนุน มีการนิเทศกำกับติดตาม และประเมินผล

8) สภาพการบริหารจัดการด้านภาคีเครือข่ายที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากถึงมาก ที่สุด โดยสถานศึกษามีการส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างหลากหลายทั้งภาคีเครือข่ายภายในประเทศและต่างประเทศ สำหรับภาคีเครือข่ายภายในประเทศที่สำคัญคือ สถานประกอบการที่เป็นทั้งแหล่งฝึกงาน แหล่งศึกษาดูงาน รวมถึงเป็น

แหล่งวิทยาการใหม่ ๆ ซึ่งมีส่วนช่วยให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง แต่สถานศึกษาขนาดเล็กบางแห่งอยู่ในพื้นที่ที่มีสถานประกอบการค่อนข้างน้อย จะได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือได้ไม่มากนัก

9) สภาพการบริหารจัดการด้านการบริหารจัดการและการบูรณาการ มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก โดยมีการจัดทำฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) มีการพัฒนาระบบงานแนะแนว มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีการนิเทศการศึกษา และการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนาครู

ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

1) หน่วยงานระดับนโยบายและสถาบันการผลิตบุคลากรอาชีวศึกษาควรเน้นการพัฒนาครูในด้านทักษะปฏิบัติมากกว่าการพัฒนาทางทฤษฎี และหน่วยงานต้นสังกัดควรนิเทศติดตามและช่วยเหลือครูอย่างต่อเนื่อง และควรให้การสนับสนุนโดยคำนึงถึงสถานศึกษาเอกชนมากขึ้น มีการพัฒนาเพื่อเพิ่มทักษะให้ครูช่างโดยความร่วมมือกับสถานประกอบการ

2) หน่วยงานต้นสังกัดควรลดภาระงานของครูและสถานศึกษาที่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน และให้อิสระแก่สถานศึกษาในการดำเนินการในด้านการจัดการเรียนการสอนและควรจัดปัจจัยสนับสนุนการดำเนินการตามนโยบายให้มากขึ้น

3) หน่วยงานต้นสังกัดควรมีระบบการกำกับติดตาม และประเมินผล ที่ยืดหยุ่นและให้สถานศึกษาโอกาสทำงานโดยอิสระมากขึ้น โดยอาจใช้การประเมินในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ

4) หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาควรมีการพิจารณาทบทวนกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่ไม่เอื้อต่อการสนับสนุนให้สถานประกอบการเข้ามาร่วมพัฒนากับสถานศึกษา

5) หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดเวทีให้สถานศึกษาได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานประกอบการที่จะช่วยสนับสนุนให้สถานศึกษาได้ทำความร่วมมือและพัฒนาครูและพัฒนาการเรียนการสอนด้วยเทคโนโลยีให้ทันสมัย

6) สถานศึกษาควรปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยสอดคล้องกับยุคดิจิทัลให้มากขึ้น และควรมีการทบทวนและปรับปรุงกระบวนการและวิธีการฝึกปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน โดยจัดระบบและเน้นการปฏิบัติอย่างจริงจังและการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อให้เกิดผลต่อคุณภาพผู้เรียน

7) สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการปรับรูปแบบของการสอบมาตรฐานวิชาชีพ โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถเลือกสมรรถนะย่อยหรือเลือกข้อสอบให้ผู้เรียนของตนเองได้ ซึ่งจะทำให้เกิดความหลากหลายเนื่องจากสมรรถนะที่สถานประกอบการแต่ละแห่งมีความต้องการไม่เหมือนกัน

อภิปรายผล (Conclusion)

1. คุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษา

จากผลการวิจัยที่พบว่า คุณลักษณะด้านผู้เรียนรู้ ด้านผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และด้านพลเมืองที่เข้มแข็งของผู้เรียนอาชีวศึกษาโดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่พบว่า คุณลักษณะทั้ง 3

ด้านที่น่าสนใจในทุกประเด็น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาได้พยายามนำมาตรฐานการศึกษาของชาติไปดำเนินการให้เกิดผลต่อผู้เรียน และบ่งชี้ว่าคุณลักษณะของผู้เรียนอาชีวศึกษาในภาพรวมเป็นไปตามคุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษากับงานวิจัยของ Inanachitjuy and Saksodkitw (2020) ซึ่งประเมินการบริหารจัดการหลักสูตรของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถตรงตามความต้องการของสถานประกอบการและสามารถใช้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ Rinthaluek and Sangsawang (2021) ซึ่งศึกษาการจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า คุณภาพผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผู้สำเร็จการศึกษามีงานทำหรือประกอบอาชีพอิสระในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และมีคุณธรรม จริยธรรม

คุณลักษณะของผู้เรียนอาชีวศึกษาดังกล่าวนอกจากจะเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติแล้วยังสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพอาชีวศึกษา หรือ Thai Vocational Qualification Framework (TVQF) พ.ศ. 2562 ซึ่งประกอบด้วยสมรรถนะ 3 ด้าน คือ 1) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ครอบคลุมการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ พฤติกรรม ลักษณะนิสัยและทักษะทางปัญญาที่ดี 2) ด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะทั่วไป เป็นความสามารถในการสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน การทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การประยุกต์ใช้ตัวเลข และการจัดการและการพัฒนางาน และ 3) ด้านสมรรถนะวิชาชีพเป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในการใช้ทักษะในสาขาวิชาชีพสู่การปฏิบัติจริง และการประยุกต์สู่อาชีพ (Pandam, 2021, p. 10) การที่คุณลักษณะของผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ มีความสอดคล้องกับสมรรถนะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพอาชีวศึกษานี้ ถือว่าเป็นไปตามแนวนโยบายของ สอศ. ซึ่งจากรายงานการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ พบว่า สอศ. ให้ความสำคัญในการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ โดยมีการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับมาตรฐานการอาชีวศึกษา (Office of the Education Council, 2019) ซึ่งได้วิเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของชาติเพื่อกำหนดเป็นกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพอาชีวศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2562 โดยกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพอาชีวศึกษานี้เป็นทิศทางที่สำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรในระดับ ปวช. และ ปวส. (Pandam, 2021, p. 11)

2. สภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษาอาชีวศึกษา

จากผลการวิจัยสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษา มีประเด็นที่ควรอภิปราย ดังนี้

2.1 สภาพการบริหารจัดการด้านนโยบายและการส่งเสริมสนับสนุนจากต้นสังกัด มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้บริหารและครูสะท้อนให้เห็นว่า สอศ. มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางในการดำเนินการไว้ชัดเจนและมีความเป็นเอกภาพ โดยมีการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติมาวิเคราะห์ร่วมกับมาตรฐานของหน่วยงาน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อจัดทำเป็นกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพอาชีวศึกษาและจัดทำหลักสูตรอาชีวศึกษาที่จะนำมาเป็นกรอบในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา โดย สอศ. จัดให้มีหน่วยงานรองรับที่จะช่วยขับเคลื่อนและกำกับติดตามการดำเนินการของสถานศึกษา ในส่วนของการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ครูและผู้บริหารระบุไว้สอดคล้องกันว่า สอศ. มีนโยบายในการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอน และการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ โดยเฉพาะสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา

มีการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้บุคลากรได้รับการพัฒนาตามความต้องการจำเป็น แต่กรณีของการพัฒนาบุคลากรนี้ มีข้อมูลสะท้อนว่าการสนับสนุนของ สอศ. ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง โดยเฉพาะในสถานศึกษาเอกชนยังได้รับการสนับสนุนและการพัฒนาบุคลากรไม่มากนัก

2.2 สภาพการบริหารจัดการด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า มีการดำเนินการที่เป็นจุดเด่นที่สามารถเชื่อมโยงสู่คุณลักษณะผู้เรียนตามผลลัพธ์ที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน เนื่องจากหลักสูตรอาชีวศึกษาเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพอาชีวศึกษาเพื่อมุ่งสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ ในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับพื้นที่และความต้องการของตลาดแรงงานและสถานประกอบการ เป็นการดำเนินการให้ตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการในฐานะเป็นอุปสงค์ของระบบในลักษณะของ Demand Driven (Pandam, 2021, p. 12) ดังนั้นหลักสูตรและการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะทั่วไปและสมรรถนะวิชาชีพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เน้นการศึกษาภาคปฏิบัติควบคู่ภาคทฤษฎี สอดคล้องหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติการจัดการอาชีวศึกษาระดับ ปวช. และ ปวส. (Bureau of Vocational Education Standards and Qualifications, 2018A, p. 33) ที่ระบุไว้ว่า ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สามารถผลิตผู้สำเร็จการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของสถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ แหล่งวิทยากร ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการฝึกอาชีพและการฝึกประสบการณ์สมรรถนะวิชาชีพ รวมทั้งในเรื่องการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต้องมีการวัดประเมินทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยการประเมินตามสภาพจริง ทั้งนี้ สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (Bureau of Vocational Education Standards and Qualifications, 2018B, p. 1) ระบุว่าให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสม โดยมีการประเมินสมรรถนะ ประเมินผลสัมฤทธิ์ และประเมินตามมาตรฐานวิชาชีพซึ่งเป็นการทดสอบความรู้ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานสมรรถนะที่กำหนด

2.3 สภาพการบริหารจัดการด้านภาคีเครือข่ายที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการภาคีเครือข่ายมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก มีการสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายและแนวทางการจัดการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ภาคีเครือข่ายมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากในปัจจุบันมีความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ตลอดเวลา สถานศึกษามักมีข้อจำกัดในด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย การทำความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายจะช่วยให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะทางวิชาชีพที่สามารถจะปฏิบัติงานจริงได้ และจะเป็นแหล่งฝึกฝนในภาคปฏิบัติให้กับผู้เรียนทั้งในด้านสมรรถนะทางวิชาชีพ ทักษะชีวิต ทักษะการปรับตัว และทักษะอื่น ๆ สอดคล้องกับที่สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (Bureau of Vocational Education Standards and Qualifications, 2018C, p. 13) ระบุว่า ผู้เรียนใช้เวลาส่วนหนึ่งในสถาบันการอาชีวศึกษาและเรียนภาคปฏิบัติในสถานประกอบการเพื่อเป็นการมุ่งเน้นผลิตผู้สำเร็จการศึกษาให้มีความรู้ มีทักษะ มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและกิจนิสัยที่เหมาะสม ปฏิบัติงานได้จริง สามารถสร้างและพัฒนางาน พัฒนาค้นคว้าและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีสมรรถนะที่สามารถนำไปปฏิบัติงานหรือประกอบอาชีพอิสระได้ สมรรถนะดังกล่าวสอดคล้องกับคุณลักษณะตามกรอบ

ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของมาตรฐานการศึกษาของชาติ อย่างไรก็ตาม ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านภาคีเครือข่ายว่ายังมีสถานศึกษาขนาดเล็กและสถานศึกษาเอกชนบางแห่งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีสถานประกอบการน้อยทำความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายได้ไม่เต็มที่ จึงมีข้อเสนอว่า สอศ. ควรมีโครงการสนับสนุนโดยจัดช่องทางให้สถานศึกษาได้มีโอกาสพบปะและทำความร่วมมือกับสถานประกอบการหรือหน่วยงานต่าง ๆ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ Pandam and Sritrakul (2021, p. 4) ซึ่งได้สังเคราะห์งานวิจัยด้านอาชีวศึกษาและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยมีข้อเสนอว่า สอศ. ควรสร้างระบบการขับเคลื่อนความร่วมมือกับภาคีประกอบการ เพิ่มช่องทางสื่อสารระหว่างสถานประกอบการกับสถานศึกษา และแสวงหาความร่วมมือกับสถานประกอบการที่มีศักยภาพ

3. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ

จากผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษา ซึ่งพบว่าสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการสอนเน้นการปฏิบัติจริงให้มาก โดยเน้นการสร้างนวัตกรรม ใช้สื่อที่ได้จากการปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนสามารถฝึกฝนการปฏิบัติงานจากสื่อในลักษณะ “innovation-based” และควรพัฒนาครูโดยเพิ่มทักษะที่จำเป็น ประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการให้ครูเข้าไปรับการฝึกงานเพื่อเพิ่มทักษะ เนื่องจากปัจจุบันสถานประกอบการมีความพร้อมด้านสื่อเทคโนโลยีมากกว่า หากสถานศึกษาได้ดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการดังกล่าวก็จะช่วยเสริมสร้างพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน ซึ่งมีข้อมูลบางส่วนบ่งชี้ว่า ผู้เรียนยังต้องพัฒนาด้านทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารกับผู้อื่น รวมทั้งการคิดในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อต่อยอดการพัฒนานวัตกรรม สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Shuthong (2019, p. 18) ที่พบว่า ผู้เรียนทำความเข้าใจและประเมินข้อมูลใหม่จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้ไม่ดีเท่าที่ควร ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทักษะการวิเคราะห์และการสื่อสาร ยังไม่สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการฟัง การพูด รวมทั้งยังไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เหมาะสมได้ดี เช่นเดียวกับที่ Nilsook (2018, as cited in Sommut, Phonglin, & Jinnawat, 2021, p. 2064) ระบุว่า การเรียนการสอนให้นักศึกษานำองค์ความรู้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมยังคงห่างไกลในหลาย ๆ มิติ ครูยังไม่สามารถสอนให้ผู้เรียนคิดเองทำเอง สอดคล้องกับ Sommut, Phonglin and Jinnawat (2021, p. 2069) ซึ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอนาคตภาพของการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้เสนออนาคตภาพด้านการจัดการเรียนการสอนโดยสรุปว่า แนวทางการพัฒนาที่สำคัญต้องปรับเปลี่ยนบทบาทครูให้เป็นโค้ชเป็นที่ปรึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ นำความรู้มาประยุกต์ใช้โดยประสานวิทยากรและใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลจากภาคเอกชน และจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ จำเป็นต้องดำเนินการตามแนวทางการบริหารจัดการดังกล่าวข้างต้นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (Recommendations)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายซึ่งเป็นสถานประกอบการหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มช่องทางสื่อสาร และแสวงหาความร่วมมือกับสถานประกอบการที่มีศักยภาพพร้อมจะถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งสถานประกอบการทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2. หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาควรจัดระบบเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาและยกระดับเพิ่มพูนทักษะ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง โดยทำความร่วมมือกับสถานประกอบการและสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ

3. หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาควรเน้นการเสริมสร้างพัฒนาสมรรถนะครูด้านนวัตกรรมและทักษะในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะในการคิดเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม

4. หน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการนิเทศ สนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในด้านวิชาการเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการให้โอกาสในการได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาในหลักสูตรทั้งหลักสูตรระยะสั้นและระยะยาวที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

5. หน่วยงานต้นสังกัดควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลให้มีความพร้อมในการจัดการศึกษาทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐานและสื่อเทคโนโลยีในการเรียนรู้ที่ทันสมัยเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีได้ทัดเทียมกับสถานศึกษาอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัยติดตามและประเมินคุณลักษณะผู้เรียนตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยเน้นการศึกษาเชิงลึกในแต่ละสังกัดเพื่อให้ได้สารสนเทศจากการวิจัยที่มีลักษณะเฉพาะของสถานศึกษาอาชีวศึกษาในแต่ละสังกัด

2. เนื่องจากการจัดการเรียนรู้จะเป็นปัจจัยโดยตรงที่ทำให้เกิดคุณลักษณะผู้เรียนตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ จึงควรให้ความสำคัญกับศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบหรือแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนอาชีวศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยถอดบทเรียนจากการจัดการศึกษาเพื่อค้นหาวิธีการ กระบวนการ รูปแบบหรือแนวทางที่เป็นแบบปฏิบัติที่ดีของสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561

3. โดยที่การบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับการเกิดคุณลักษณะผู้เรียนตามกรอบผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ จึงควรศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนที่เป็นผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561

4. จากผลการวิจัยที่บ่งชี้ว่า การพัฒนาบุคลากรที่หน่วยงานจัดมีข้อจำกัดในบางเรื่อง เช่น ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณเพียงพอ โครงการพัฒนาแบบออนไลน์มีการจำกัดจำนวนจนไม่สามารถเข้ารับการพัฒนาได้ จึงควรศึกษาวิจัยพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาบุคลากรอาชีวศึกษาให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่สนับสนุนงบประมาณในการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ช่วยให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

References

- Bureau of Vocational Education Standards and Qualifications. (2018A). *Vocational Education Management Guidelines and Practices in Vocational Certificate Level and Diploma Level 1, Vocational Education Management*. Bangkok: Minburi Technical College.
- Bureau of Vocational Education Standards and Qualifications. (2018B). *Vocational Education Management Guidelines and Practices in Vocational Certificate Level and Diploma Level 7, Vocational Education Measurement and Evaluation*. Bangkok: Minburi Technical College.
- Bureau of Vocational Education Standards and Qualifications. (2018B). *Vocational Education Management Guidelines and Practices in Vocational Certificate Level and Diploma Level 8, Bilateral Vocational Management*. Bangkok: Minburi Technical College
- Inanachitjuy, A., & Suksodkitw, V. (2020) The Evaluation of Curriculum Management of Institute of Vocational Education Central Region. *Journal of Education Silpakorn University*, 18(2), 304-319.
- Office of the Education Council. (2018). *National Education Standards B.E.2561 (2018)*. Bangkok: 21 Century.
- Office of the Education Council. (2019). *Guidelines for Implementing National Educational Standards for Thailand*. Bangkok: 21 Century.
- Office of the Education Council. (2022). *Monitoring the Implementation of National Education Standards in 2018-2020*. Bangkok: 21 Century.
- Pandam, S., & Sritrakul, V. (2021) Synthesis of Vocational Research to Prepare Policy Proposals in Vocational Education Management of the Office of the Vocational Education Commission. *Vocational Education Innovation and Research Journal*, 5(2), 1-12.
- Pandam, S. (2021). The Development of Industrial Standards for Thai Vocational Qualification Framework (TVQF). *Institute of Vocational Education Northern Region 3 Journal*, 5(9), 4-19.
- Rinthaluek, S., & Sangsawang, W. (2021). Dual Vocational Training System Management Towards Excellence in Schools under Chachoengsao Vocational Institutes. *Journal of MCU Social Science Review*, 10(3), 39-53.
- Ritcharoon, P. (2008). *Research Methodology in Social Sciences* (4th ed.). Bangkok: House of Curmist.
- Shuthong, S. (2019). The Development of a Model for Dual Vocational Education Management to Standards, Kanchanapisek Nong Chok Industrial and Community Education College. *Journal for Research and Innovation, Institute of Vocational Education Bangkok*, 2(1), 10-20.

Sommut, N., Phonglin, S., & P., Jinnawat. (2021). A Scenario of Vocational Education in the DigitalEra of Educational Institutions under the Office of Vocational Education Commission. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(6), 2602-2615.